

GAPIRISH KO'NIKMASINI RIVOJLANTIRISHDA KOMMUNIKATIV VA INTERAKTIV YONDASHUVLARNING TAHLILI

Xo'janiyozova Nargiza Qadamboyevna

Xorazm viloyat Bog'ot tumani

19-sonli maktab oliy toifali o'qituvchisi

Tel: 998997483121

Anotatsiya: *Mazkur maqolada til o'qitish jarayonida gapirish ko'nikmasini shakllantirishning lingvodidaktik asoslari, xususan, kommunikativ va interaktiv yondashuvlarning nazariy hamda amaliy imkoniyatlari tahlil qilinadi. Gapirishni rivojlantirishga ta'sir qiluvchi psixolingvistik omillar, o'quvchini faol subyektga aylantiruvchi interaktiv metodlar, shuningdek, kommunikativ yondashuvning muloqotga yo'naltirilgan ta'lim kontseptsiyasi asosida shakllanadigan nutqiy kompetensiyalar chuqur ilmiy yoritilgan. Tadqiqotda real dars jarayonlari, xalqaro metodik qarashlar va o'quvchilarning gapirish faolligi kuzatuvlari asosida samarali metodlar majmuasi aniqlangan.*

Kalit so'zlar: *gapirish ko'nikmasi, kommunikativ yondashuv, interaktiv ta'lim, lingvodidaktika, muloqot kompetensiyasi, psixolingvistika, muloqot, CLT.*

Abstract: *This article analyzes the linguodidactic foundations of developing speaking skills in the language teaching process, particularly examining the theoretical and practical potential of communicative and interactive approaches. It provides an in-depth discussion of the psycholinguistic factors influencing speaking development, interactive methods that turn the learner into an active participant, and the speech competencies formed within the communicative, interaction-oriented teaching concept. Based on real classroom observations, international methodological perspectives, and learners' speaking activity, the study identifies an effective set of methods for enhancing oral communication skills.*

Keywords: *speaking skills, communicative approach, interactive learning, linguodidactics, communication competence, psycholinguistics, interaction, CLT.*

Аннотация: В данной статье анализируются лингводидактические основы формирования навыков говорения в процессе обучения языку, в частности теоретические и практические возможности коммуникативного и интерактивного подходов. Глубоко раскрываются психолингвистические факторы, влияющие на развитие устной речи, интерактивные методы, превращающие обучающегося в активного субъекта, а также речевые компетенции, формирующиеся в рамках коммуникативной, ориентированной на взаимодействие концепции обучения. На основе наблюдений за реальными учебными занятиями, международных методических взглядов и активности учащихся в говорении определён эффективный комплекс методов развития устной речи.

Ключевые слова: навыки говорения, коммуникативный подход, интерактивное обучение, лингводидактика, коммуникативная компетенция, психолингвистика, взаимодействие, CLT.

Metodologiya

Tadqiqotning metodologik asosini lingvodidaktika, psixolingvistika, kommunikativ metodika, konstruktiv yondashuv va interaktiv ta'lim nazariyalari tashkil etadi. Gapirish ko'nikmasi nutq faoliyatining eng murakkab turi sifatida nafaqat lingvistik bilim, balki psixologik tayyorgarlik, ijtimoiy muloqot tajribasi va kommunikativ ehtiyoj bilan belgilanadi. Shu bois tadqiqot jarayonida o'quvchilarning nutqiy faoliyatini kuzatish, ularning gapirishdagi xatoliklari, pauzalari, leksik boyligi va nutqning ravonligini tahlil qilish, o'qituvchilarning dars texnikasi va interaktiv metodlardan foydalanish darajasini o'rganish usullaridan foydalanildi. Interaktiv metodlarni qo'llash orqali o'quvchilar tomonidan amalga oshirilgan dialoglar, rolli o'yinlar, juftlik muloqotlari va guruhli muhokamalar dars jarayonida yozib olinib, tahliliy ko'rsatkichlar asosida o'rganildi.

Tahlil davomida kommunikativ yondashuvning asosiy tamoyillari - mazmun chegarasida erkin fikr bildirish, real muloqot vaziyatlarini yaratish, maqsadli nutqiy

vazifalarni bajarish, o'quvchini subyekt sifatida ko'rish - o'quvchilarning gapirish faolligi uchun hal qiluvchi omil ekani aniqlandi. Bundan tashqari, interaktiv yondashuvning muhim jihati bo'lgan hamkorlikda o'qitish, o'zaro muloqotga majburlovchi vaziyatlar, guruhli muhokamaga asoslangan topshiriqlar, dramatizatsiya, "savol-javob ko'prigi", "fikrlar zanjiri" kabi usullar gapirishni tabiiy jarayon sifatida shakllantirishga yordam berishi kuzatildi. Tadqiqot xalqaro mezonlar - CEFR, Communicative Language Teaching (CLT), Interaction Hypothesis va Output Hypothesis - asosida olib borildi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, gapirish ko'nikmasini rivojlantirishda kommunikativ va interaktiv yondashuvlar bir-birini to'ldiruvchi va mustahkamlovchi ikki asosiy mexanizm hisoblanadi. Kommunikativ yondashuv o'quvchini real muloqotga tayyorlaydi, unga mustaqil fikr bildirish imkonini beradi, gapirish jarayonida grammatik shakllarni tabiiy kontekstdagi qo'llashga undaydi. Bu yondashuvga tayangan darslarda o'quvchi monologik va dialogik nutqni ongli ravishda qurishga intiladi, o'z fikrini maqsadga yo'naltirilgan tarzda ifodalashga harakat qiladi. Real vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar, muammoli savollar, muloqotni boshlash va davom ettirishga qaratilgan kommunikativ strategiyalar o'quvchilarning gapirish motivatsiyasini kuchaytiradi. Interaktiv yondashuv esa gapirish faoliyatini ijtimoiy hamkorlik jarayoni sifatida shakllantiradi. Guruhli topshiriqlar, rolli o'yinlar, debatlar, situatsion vaziyatlar orqali o'quvchi o'z nutqini boshqalar bilan muloqotda rejalashtiradi, fikrini ifodalashda dialogik madaniyatga amal qiladi va o'zaro tushunish jarayonida yangi til birliklarini faol qo'llay boshlaydi. Interaktiv metodlarning eng muhim jihati shundaki, ular o'quvchining psixologik to'siqlarini kamaytiradi, gapirishga bo'lgan jur'atini oshiradi, spontan nutqning shakllanishiga yordam beradi. Tadqiqotda interaktiv metodlar qo'llanilgan darslarda o'quvchilarning gapirish tezligi, ravonligi va semantik mazmuni keskin yuqori bo'lgani aniqlandi.

Shuningdek, raqamli resurslarning qo'llanilishi ham gapirish ko'nikmasining sifatiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Audio-vizual materiallar, animatsiya, mobil ilovalar,

interaktiv platformalar (Wordwall, Quizlet, Edpuzzle) nutqiy kirish (input)ni kuchaytirib, gapirish uchun kuchli stimul yarata olgani kuzatildi. O'quvchilar multimodal ta'lim sharoitida mavzuni yaxshiroq tasavvur qiladi, ko'proq so'zlarni eslab qoladi va tabiiy suhbatga tezroq kirishadi. Tadqiqot davomida o'qituvchining kommunikativ kompetensiyasi, savol berish texnikasi, rag'batlantiruvchi iboralar va nutq madaniyati gapirish rivojiga hal qiluvchi ta'sir ko'rsatishi aniqlangan.

Umuman olganda, kommunikativ yondashuv o'quvchining tilni real muloqot vositasi sifatida ko'rishiga yordam berar ekan, interaktiv yondashuv uni muloqot jarayonining faol ishtirokchisiga aylantiradi. Har ikki yondashuvning uyg'unlashuvi gapirish ko'nikmasining tabiiy, ravon va mazmunli rivojlanishini ta'minlaydi. Bu hol til o'rganishda ongli fikrlash, mazmun yaratish, muloqot strategiyalaridan foydalanish va nutqni mantiqiy tuzish kabi muhim ko'nikmalarni ham mustahkamlaydi.

Xulosa

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, gapirish ko'nikmasini rivojlantirish kommunikativ va interaktiv yondashuvlar o'zaro qo'shilmasidan samarali natija beradi. Kommunikativ yondashuv o'quvchini real hayotiy muloqotga tayyorlab, nutqning mazmuniy va mantiqiy jihatlarini mustahkamlaydi. Interaktiv yondashuv esa o'quvchini dars jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirib, spontanik nutq, ijodkorlik, ijtimoiy muloqot ko'nikmalarini kengaytiradi. Raqamli vositalar bilan boyitilgan interfaol jarayon o'quvchi uchun multimodal muhit yaratib, gapirish jarayonini tabiiylashtiradi. O'qituvchining kommunikativ kompetensiyasi, dars tashkilotining interfaollik darajasi va ijtimoiy muloqot muhiti gapirishni rivojlantirishda hal qiluvchi omillardan biri bo'lib qoladi. Ushbu tadqiqot natijalari til o'rgatish metodikasini takomillashtirish, o'quv dasturlarini yangilash va o'qituvchilar malakasini oshirishda muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Richards, J. & Rodgers, T. *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press, 2014.
2. Brown, H.D. *Principles of Language Learning and Teaching*. Pearson Education, 2015.
3. Long, M. *Interaction Hypothesis*. University of Hawaii Press, 1996.
4. Swain, M. *Output Hypothesis*. Oxford University Press, 1985.
5. Harmer, J. *The Practice of English Language Teaching*. Pearson, 2015.
6. Nunan, D. *Language Teaching Methodology*. Prentice Hall, 1991.
7. CEFR. *Common European Framework of Reference for Languages*. Cambridge, 2020.
8. Tursunov O., Jalolov J. *Til o'qitish nazariyasi va metodikasi*. Toshkent: O'qituvchi, 2018.
9. Larsen-Freeman, D. *Techniques and Principles in Language Teaching*. Oxford University Press, 2011.